

El ressorgiment català del XVIII

La Vinya i el comerç a Canet¹

Ricard Cantano Carballo

Universitat Rovira i Virgili - Centre d'Estudis Canetencs

The Catalan resurgence of the 18th century: Vineyards and trade in Canet de Mar

Durant el segle XVIII es produí al Principat la gran expansió de la vinya. Canet i altres pobles del Maresme s'afegiren al «boom» exportador del vi i l'aiguarent als mercats colonials i al nord d'Europa. Protagonistes privilegiats en foren patrons i mariners, els quals per optimitzar els seus guanys i estalvis i, a més a més, treure el màxim profit d'aquest comerç tant atractiu adquiriren un gran nombre de vinyes, dins i fora del terme de Canet. Aquest treball pretén mostrar aquest fet, remarcar els trets més destacables de les terres dedicades al conreu de la vinya i donar a conèixer alguns detalls biogràfics dels compradors més significatius.

Paraules clau: vi, aiguarent, estanc, ceps, «rabassa morta», emfiteusi, patró, *Carrera de Índias*.

El vi i l'aiguarent

No hi ha dubte que el conreu de la vinya al Principat de Catalunya experimentà un gran increment durant el segle XVIII. Es pot dir que ho féu a costa dels conreus tradicionals com el blat o l'olivera, que paulatinament es reduïren fins al punt de necessitar la seva importació. La substitució dels conreus esmentats per la vinya començà al litoral els primers anys del segle i s'afermà entre 1720 i 1750 de tal manera, que en certes comarques com el Camp de Tarragona o el Penedès, arribà a constituir un monocultiu. Tot i que no amb tanta intensitat, historiadors com García Espuche i Giménez Blasco, destaquen, a partir del segle XVI, una certa embranzida vitícola al Maresme. De fet, segons el primer autor esmentat,

In the 18th century there was a great expansion of vineyards in Catalonia. Canet de Mar and other towns in El Maresme joined the export boom of wine and spirits to colonial and northern-European markets. The main characters of this trade were skippers and sailors who, in order to optimize their earnings and savings and obtain the greatest benefits from this lucrative trade, bought numerous vineyards both inside and outside the boundaries of Canet de Mar.

This article aims to show these events, in a very exploratory manner, and to point out the main characteristics of the areas dedicated to the cultivation of vineyards as well as some biographical details of the most significant customers.

Key words: wine, spirits, estanc [government store for the sale of monopoly goods], vines, rabassa morta [special vine crop contract], emphyteusis, skipper, Carrera de Índias [colonial convoy system].

al segle XVII, un 80% del vi que arribava a Barcelona provinent de la costa més propera a la capital procedia de Mataró (25,8%), Canet (19,6%), Arenys (18%) i Caldes d'Estrac (17,3%)².

La causa d'aquest augment de producció vinícola s'ha de buscar en el creixement de la demanda exterior, en primer lloc de Barcelona, però també i sobretot al segle XVIII, de les Índies i dels mercats del nord d'Europa, en especial d'Holanda. S'ha de puntualitzar però, que les vendes de vi als mercats atlàntics es comercialitzaren sobretot en forma d'aiguarent, destil·lat que permetia aprofitar fins i tot els vins més fluixos i garantia la conservació del producte³. És un fet reconegut per la majoria d'historiadors que l'aiguarent fou el producte «estrella» del comerç d'exportació català. La gran demanda d'aquest licor provocà l'expansió de la

Turó de la Rodalera plantat de vinya. Les terres de l'entorn antigament foren propietat del Mas Cabanyes. Any 1906. Arxiu Xavier Mas.

Alambí procedent de Prat de Comte (Terra Alta). Es pot distingir la caldera, el coll i el condensador. Arxiu: www.lollaut.com / Aiguardenter

vinya la qual fou un dels principals factors del creixement econòmic del Principat al segle XVIII⁴.

Reus fou sens dubte el gran mercat de l'aiguardent i l'eix Reus-Salou constituí un dels centres bàsics del comerç mediterrani i atlàntic⁵. La presència al Camp de Tarragona d'inversors com els cònsols d'Holanda Joan Kies i Arnold de Jäger i del d'Anglaterra Joseph Shallet, hi va ajudar⁶. Aquesta expansió de la indústria de l'aiguardent va ser motiu perquè sovint es produïssin situacions de frau i s'establissin mesures per evitar-ho⁷.

Tot i el domini hegemònic del Baix Camp, en el mercat de l'aiguardent no s'ha de menystenir la producció del destil·lat en altres indrets del Principat, bàsicament costaners, com el Penedès⁸, el Garraf i també el Maresme⁹. Precisament l'any 1741 tenim documentada a Canet l'existència de deu fàbriques o oficines d'aiguardent, set de les quals estaven en explotació i n'eren propietaris respectivament: un patró, Joan Baptista Ferrer -en aquell moment la seva vídua Teresa Ferrer-;¹⁰ un mariner, Miquel Colomer;¹¹ un comerciant, Josep Bosch; dos velers,

Josep Molet i Josep Pica i Prats;¹² un adroguer, Josep Catà i un botiguer, Josep Clausell¹³.

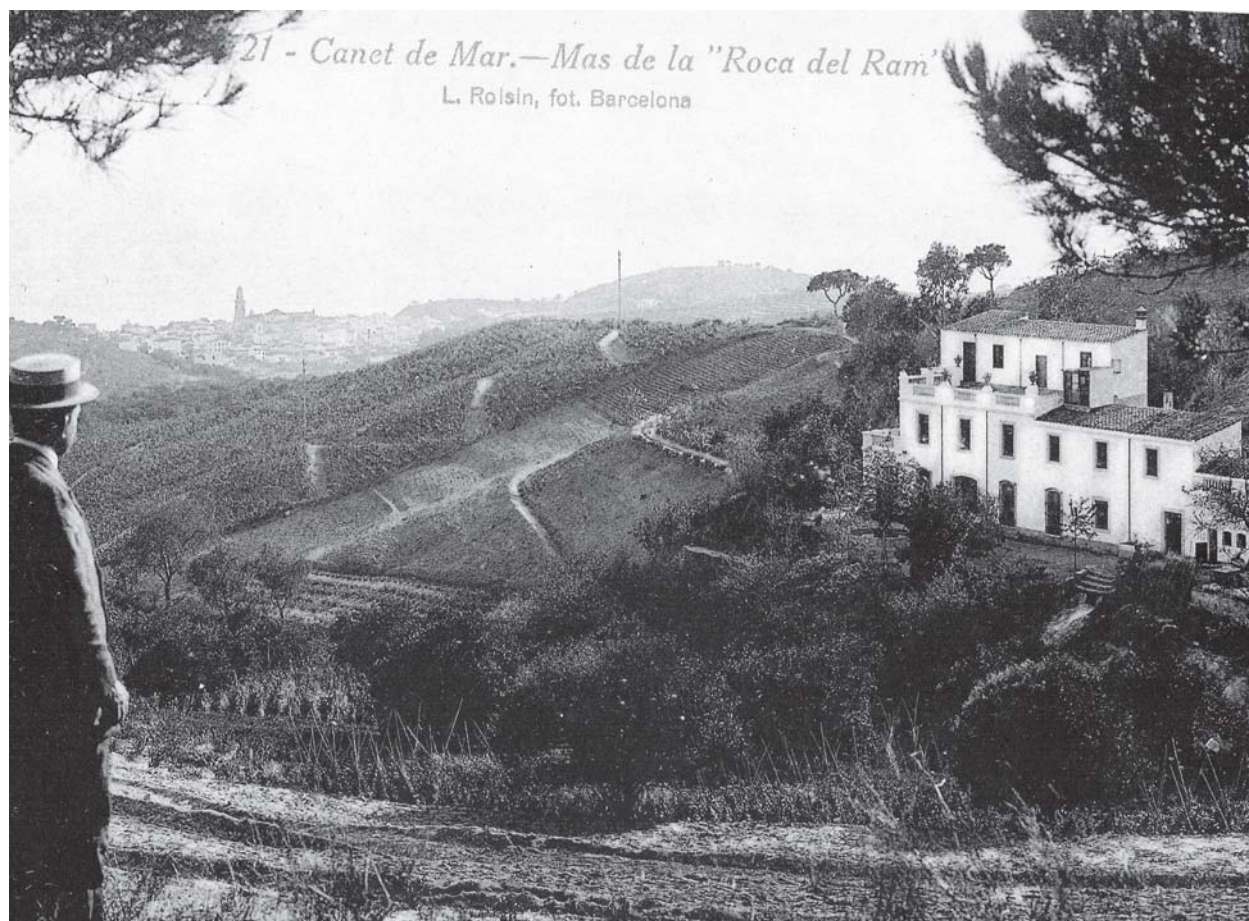
L'establiment de l'estanc de l'aiguardent a partir de 1741, que perjudicà els productors almenys fins al 1757 -data en la qual l'impost de l'octau es cobrà als exportadors i no als fabricants-¹⁴, motivà segurament un descens de producció; però tot i això, trobem actius a Canet el 1751, tres dels fabricants esmentats, Bosch, Catà i Pica, a més del patró Francesc Misser, els quals per les quantitats declarades l'any 1750 -20 càrregues en total, equivalents a uns 2.400 litres- foren probablement els principals productors de la vila¹⁵. Per a tots quatre, la fabricació d'aiguardent i el conreu de la vinya foren activitats complementàries dels seus negocis principals -Bosch potser en depengué més-, però en qualsevol cas contribuïren a l'augment dels seus guanys.

Fem a continuació una breu ressenya de cadascun.

Josep Bosch i Font (1703-1770) constitueix el model de negociant d'ascendència marinera que tan sovint es repetiria a Canet al llarg del segle XVIII. Entre 1753 i 1763 fou pràcticament l'arrendatari exclusiu de l'aiguardent i del resolí¹⁶ de la població i, naturalment, fou propietari de vinyes¹⁷. Hi ha documentat un

testament seu, datat el 1756, en el qual manifesta deure a Francesc Xiqués unes partides de diners avançades per a la fabricació d'aiguardent¹⁸. Igual que Miquel Colomer, també tenia casa a la Riera Sant Domènec. El seu fill Josep Bosch i Jovanet, casat el 1756 amb Rosa Catà, exercí de negociant com el seu progenitor.

Josep Catà i Clausell (1704-1776) procedia d'una família de botiguers i candelers¹⁹ i ell mateix fou adroguer (*aromatarius*). Els beneficis del negoci li permeteren ser administrador de la venda del pa i de la carn, almenys des del 1752 al 1762; l'any 1764 fou arrendatari del glaç i la neu, a més a més de recaptador dels delmes «de la Gracia Pontificia del Excusado de la Casa Mayor Dezmera de la Iglesia de Canet»²⁰. Són destacables els establiments emfitèutics que realitzà per construir cases, a partir de 1759, a les terres que li pertanyien per herència («antigues pertinences del Camp de Sant Feliu²¹ del Mas Marges») les quals donaren com a resultat l'anomenat «carrer Nou de l'Església» actualment carrer de l'Església²².

Vinya de Cal Dr. Manresa, abans Cal Pare Joan, testimoni residual d'un conreu que fou majoritari a Canet durant els segles XVIII i XIX. Al fons la vila de Canet. Any 1906. Arxiu CEC

Josep Pica i Prats (1718-1775) de pare mariner, fou teixidor de vels («veler») i comerciant. Tingué una activa presència en el govern municipal i a l'ensem fou un destacat negociant que tenia fins i tot Companyia amb representació a Marsella²³. Propietari d'una peça de terra al terme de Sant Pol («en la partida dita prop lo Mas Veya del Bosch») de 18.000 ceps, l'establí en emfiteusi de les primeres rabasses²⁴.

Francesc Misser i Oller (1703-1774) patró mariner, descendent dels Bernat Misser (pare i avi seus) els quals foren probablement els mestres d'aixa més destacats de Canet als segles XVII i XVIII. El 1728 ja era patró d'una barca de 1.200 quintars²⁵. Practicà el cabotatge mediterrani -noliejat pels principals comerciants barcelonins com Alegre i Puiguriguer- essencialment la ruta Barcelona-Cadis, fins pràcticament 1750 per convertir-se exclusivament en negociant, mentre el seu fill Francesc Misser i Catà prenia el relleu com a patró de vaixell. Semblantment a la majoria de patrons convertits en negociants adquirí vinyes, entre les quals una de 10.000 ceps a Sant Martí d'Arenys (avui Arenys de Munt) per 300 lliures²⁶.

Mariners i vinyes

Segons els capbreus estudiats per Alexandra Capdevila, la implantació de la vinya a Canet, des

del segle XVI al XVIII, seguí una línia ascendent que arribà a ser un 81,2% de tota la superfície declarada a la primera meitat d'aquest últim segle²⁷.

L'activitat mercantil, hegemònica al segle XVIII a Arenys de Mar i Canet, va ser en gran part assumida per patrons i mariners, molts dels descendents dels quals esdevingueren, ja exclusivament, negociants o comerciants. Patrons i mariners, així com menestrals i negociants, invertiren gran part dels seus guanys en l'adquisició de peces de terra, bé de vinya plantada o bé amb la intenció de posar-hi vinya nova. Els preus alts del vi i l'aiguardent justificaven aquest afany comprador que potser només s'alentí a les darreries del segle XVIII; les guerres quasi continuades amb Anglaterra i França d'aquest període podrien justificar que el negoci de la vinya no fos ja tan rendible.

En aquest article, a partir de la consulta de documents notariais del període 1755-1770 sobre les adquisicions de vinyes per part dels mariners de Canet, aportem unes dades les quals evidencien l'interès d'aquest col·lectiu en esdevenir propietari de terres vinícoles²⁸.

La taula següent detalla i sintetitza els aspectes principals d'aquest tema.

Hem procurat, amb la selecció de contractes, triar tots aquells en els quals el comprador és patró o mariner; hi ha tres excepcions: un veler i dos negociants, però en aquest cas el venedor és també un mariner. Per descomptat que la llista no és

exhaustiva de totes les vendes de vinyes a mariners de Canet en l'esmentat període ja que només corresponen a les escripturades pel notari Josep Llobet; però creiem que malgrat la limitació temporal i la reducció gairebé a un sol sector comprador, la taula aporta prou dades per a fer-nos conèixer millor algun dels trets més característics del conreu de la vinya durant el segle XVIII a Canet.

No hi ha cap vinya que superi les 3 hectàrees i la més petita és de 0,4 hectàrees³⁰. La superfície mitjana és aproximadament de 1,3 hectàrees. A Canet, i en això coincidiríem amb Capdevila, predominen les peces d'extensió reduïda amb una propensió a l'engrandiment a la segona meitat del segle XVIII³¹. Aquest minifundisme, molt arrelat a Catalunya i al Maresme, en particular des de l'Edat Mitjana i potenciat des de la Sentència Arbitral de Guadalupe de 1486, anà en augment els segles posteriors. No és casualitat, per exemple, que Mataró, Arenys i Canet, viles de predomini comercial al segle XVIII, destaquessin per l'existència de peces de vinya de dimensions petites, la majoria de les quals en mans de mariners, comerciants, botiguers i menestrals per a qui la vinya representava tan sols una activitat complementària. Aquest fet el corroboren alguns autors en calcular la superfície necessària d'una vinya per a garantir la supervivència del nucli familiar, superfície que estimen entre 5 i 10 hectàrees³².

És destacable constatar que set vinyes són considerades velles (27%) i quatre molt velles (15%), un nombre prou considerable que estaria d'acord amb l'expansió d'aquest conreu des del començament del mil set-cents tal com apuntàvem a l'inici del paràgraf.

COMPRADOR	CONTRACTE ANY	PEÇA	CABUDA	PREU (lliures)	INDRET
Francesc Xiqués mariner/negociant	venda 1755	vinya vella	14.000 ceps	250	Lloc dit antigament Lo Alzinar
Francesc Roura patró mariner	venda 1756	vinya molt vella	7.000 ceps	100	Pere de Castell
Josep Llauger patró, resident a Barna	venda 1757	part vinya vella, part boscosa	15 jornals cavadura d'home	350	Sant Pol (vall de Martra)
Josep Mallol, patró mariner	venda 1757	vinya vella	15.000 ceps	350	Vall de pera, antiga pertinença del Mas Giol
Francesc Misser patró mariner	venda 1757	vinya mitjana, amb algunes oliveres	10.000 ceps	300	Sant Martí d'Arenys
Pau Llobet, mariner	establiment emfitèutic 1758	part vinya nova, part erma	2 jornals de bous	cens de 2 lliures anuals	Sant Ciprià de Vallalta
Bonaventura Clausell, patró	venda 1760	vinya molt vella	3 jornals de bous	250	Lo Pla
Miquel Xiqués, capità mariner	venda 1761	vinya vella	4.000 ceps	130	Las Comas en lo terme d'Arenys
Fèlix Major i Catà, negociant	venda, per Salvador Oliver, mariner 1761	vinya vella,	8.000 ceps	175	La Alzinella
Joan Vinatges, mariner	venda 1761	vinya molt vella	24.000 ceps	400?	Partida dita Pinar
Bonaventura Clausell, patró	cessió materna 1761	3 peces de vinya	15.000, 15.000, 6.000 ceps	40 lliures d'entrada i la meitat dels fruits	L'Arbosedà i Vall de Maria (Canet), Sant Martí d'Arenys
Jaume i Jacint Grau, patrons	venda 1762	vinya??	6.000 ceps	165	???
Onofre Flaquer, negociant	venda, per Salvador Roig, mariner i pescador 1762	Part vinya nova, part vinya vella,	16 jornals, cavadura d'home	350	Lo Cavayó (Santa Maria d'Arenys)
Josep Llauger, patró	herència 1762	1ª, major part erma i restant vinya vella 2ª, terra erma	1ª, 25.000 ceps, 2ª, 10.000 ceps	-----	1ª, més amunt del Mas Misser 2ª, La Murtré (Sant Pol)
Francesc Xiqués major de dies, patró, comerciant	venda 1763	vinya molt vella, quasi morta	1 ½ jornals de bous (11.000 ceps)	260	Partida del Grau
Felicià Carnesoltas, mariner	venda 1763	peça de terra, avui erma i boscosa	9.000 ceps	193	Vall de Argila (Santa Mª d'Arenys)
Salvador Llauger i Cruanyes, veler	herència de Pere Cruanyes, mariner 1765	1ª vinya plantada 2ª, vinya plantada, en part establerta per cases	1ª, 4.000 ceps 2ª, 7.000 a 8.000 ceps	-----	1ª, Santa Mª d'Arenys 2ª, Lo Turó Baix
Felicià Carnesoltas, patró	venda 1766 A recuperar al cap de 10 anys	vinya plantada	6 jornals de cavadura d'home o 6.000 ceps	50	Terme de Moraguils
Mª Gràcia Carreras, vda. Josep Roura Roldós, mariner	herència 1766	1ª, vinya nova 2ª, vinya vella	1ª, 30.000 ceps 2ª, 25.000	-----	1ª, Pere de Castell 2ª, La Jonsa
Cristòfol Llauger, patró	venda 1767 Recuperar al cap de 10 anys	part vinya plantada i part erma	13.000 ceps	150	La Murtra (Sant Pol)
Joan Pastor, patró	venda 1767	major part erma i la resta vinya plantada	4.000 ceps	100	Lo lloch dit Moraguils
Joan Briera, patró	venda 1767	Vinya plantada	9.000 mallols ²⁴	150	Valldemaria (Sant Martí d'Arenys)

Taula realitzada per l'autor a partir de la consulta dels documents notariais de Canet, conservats a l'Arxiu Històric d'Arenys de Mar (AHAM), notari Josep Llobet.

Unes tres peces de vinya són catalogades com a vinya «nova» (12%) i exceptuant-ne dues catalogades només com a peces de terra, les deu restants (39%) són titllades únicament de vinya, vinya plantada o vinya mitjana que, si considerem per exemple que els ceps fossin de 25 anys, haurien estat plantades més o menys a partir del 1730.

Hi ha disset contractes de venda i tan sols un establiment emfitèutic, cosa lògica si tenim en compte que els venedors precisaven d'una quantitat de diner per satisfer necessitats econòmiques, per exemple el pagament de deutes per malaltia, dots matrimonials, pensions de censals o la seva lliuició; en canvi l'establiment emfitèutic no es feia normalment per necessitats pecuniàries sinó amb l'objectiu de mantenir productives les peces de terra les quals el propietari o senyor útil cedia a «rabassa morta»³³. No era infreqüent que el comprador hagués de respectar un establiment emfitèutic anterior fet sobre la peça de terra venuda.

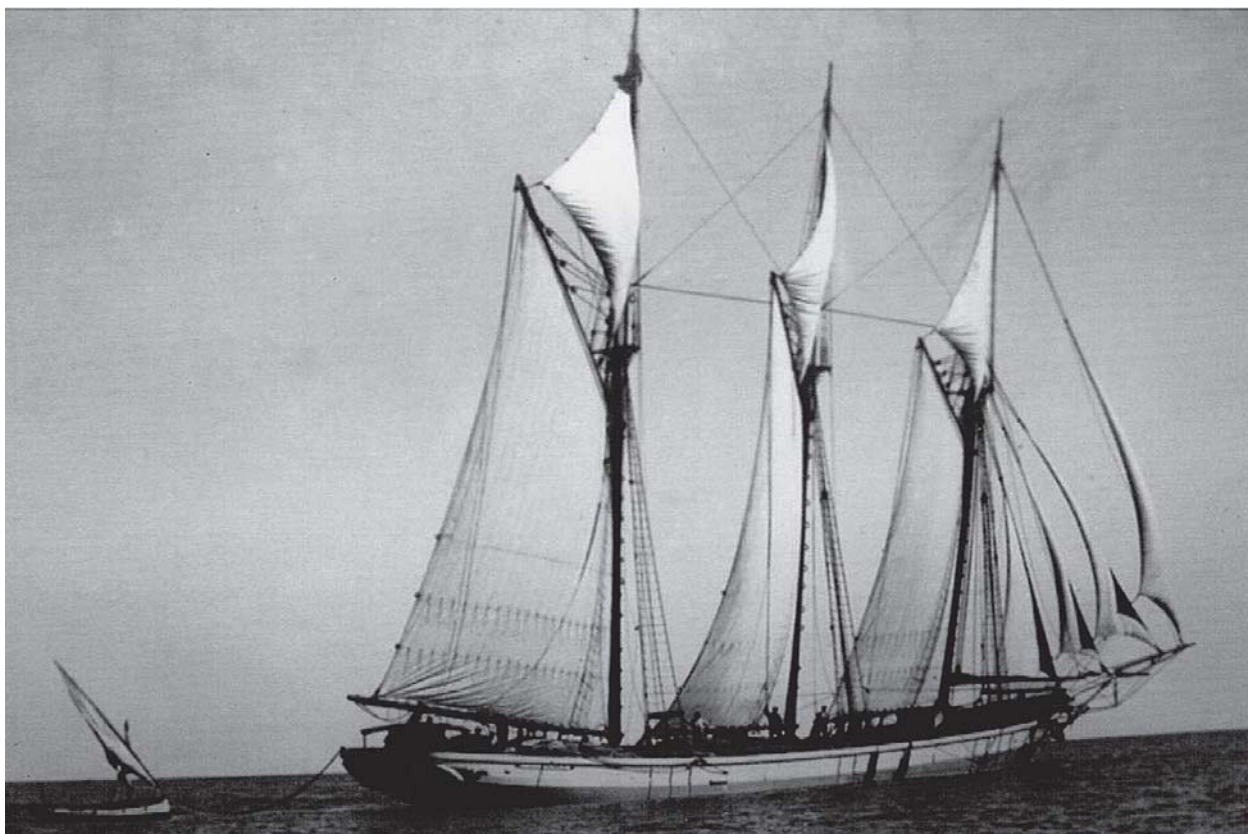
Els preus de venda depenien de moltes variables per la qual cosa és força difícil establir una lògica de preus relacionada amb la qualitat, extensió,

La viticultura arrelà fortament al Maresme fins l'arribada de la fil·loxera el 1879. Imatge: Celler de Can Puig de Cruanyes, a Sant Cebrià de Vallalta. Any 1928. Arxiu Centre Estudis Sant Cebrià.

situació, etc. De totes maneres és raonable que la vinya més barata (50 lliures) sigui la que es ven només per deu anys o que la més cara (400 lliures) sigui la més gran (2,4 hectàrees) entre les que s'indica el preu. Una mitjana, a partir de les dades disponibles, ens donaria un preu de 20 lliures per cada mil ceps, xifra que només hem de considerar estimativa perquè tinguem una idea dels preus i sotmesa en cada cas a les apreciacions d'aquell moment.

El terme de Canet és dels més petits de l'Alt Maresme, per tant no sorprèn que moltes de les

Pailebot *Salinero*. Amb naus semblants, els Xiqués i molts altres canetencs feren la *Carrera de Índias*. Arxiu: Pàgina web «Navegar és preciso»

vinyes adquirides -al voltant d'un 40%- es trobessin en pobles veïns: Sant Martí d'Arenys (avui Arenys de Munt), Santa Maria d'Arenys (actualment Arenys de Mar), Sant Pol o Sant Cebrià de Vallalta.

Entre els compradors s'hi troben membres d'algunes de les famílies marineres i comerciants més importants de la vila, mereixedors, sens dubte la majoria d'ells, d'una recerca més àmplia en un treball de més entitat. Posats a destacar-ne alguns, no errariem començant per Francesc Xiqués i Giol (1703-1775), del qual n'hem anticipat quelcom quan parlàvem del negociant d'aiguardent Josep Bosch. De fet, les dues conegudes «expedicions de Xiqués», la fallida de 1745 amb el pinc *Nostra Senyora de Montserrat i Sant Josep* a Veracruz, que fou capturat pels anglesos i la reeixida a Hondures amb el pinc *Nostra Senyora del Pilar i del Roser* el 1752, han estat ben estudiades per Pierre Vilar i Carlos Martínez Shaw³⁴. Abans de llançar-se a l'aventura atlàntica, Francesc Xiqués igual com Salvador Cruanyes o Francesc Milans -pioners com ell en la *Carrera de Indias*- fou un dels patrons canetencs més experimentats en la ruta Barcelona-Cadis entre 1730-1750. Un cop retornat d'Hondures abandonà pràcticament la navegació per dedicar-se plenament als negocis, algun d'ells segurament relacionat amb el vi tal com semblen indicar les compres de vinyes que féu el 1755 i el 1763³⁵. Per altra banda no hi ha dubte que un cop reincorporat a la vila participà activament en els afers municipals i així el trobem per exemple essent un dels administradors de la Concòrdia establerta entre els creditors censalistes i l'ajuntament³⁶ o actuant com a regidor degà³⁷, l'any 1765. El seu fill i hereu Francesc Xiqués i Dillat fou exclusivament botiguer i comerciant.

El capità Miquel Xiqués fou un altre destacat navegant canetenc de la segona meitat del segle XVIII. Tot i que s'ha considerat que era fill de Francesc Xiqués³⁸, podria tractar-se d'un nebot seu, fill de Miquel Xiqués i Giol (1697-1732) casat amb Teresa Sabater l'any 1718. Miquel Xiqués i Sabater (1719-1774) acompanyà el seu oncle Francesc Xiqués en l'expedició a Hondures l'any 1752, en qualitat d'escrivà o sobrecàrrec i el substituï com a patró del pinc *Nostra Senyora del Pilar i del Roser* l'agost de 1754, vaixell que l'any 1755 passà a ser propietat de la Real Companyia de Comerç de Barcelona. Com a capità de l'esmentada nau, Miquel Xiqués realitzà un viatge a Santo Domingo entre 1757 i 1759 i un segon viatge a Santa Margarita entre 1759 i 1760. Deixà de navegar per a la Real Companyia i s'especialitzà en el comerç «pont» que es feia des de les Illes Canàries a Cadis i Barcelona³⁹. L'any 1767 però tornà a navegar per a la Real Companyia com a capità del pailebot *Sant Esteve* en un viatge a Puerto Rico i Santo Domingo. Un altre patró canetenc Jaume Grau, el qual apareix a la nostra taula com a comprador d'una vinya el 1762, comandant la nau *La Sacra Familia* de la Real Companyia de Comerç de Barcelona, realitzà dos viatges a Barlovent entre 1757 i 1759.

Bonaventura Clausell i Puig (1724-?) fou potser l'últim patró destacat d'una nombrosa nissaga marinera canetenca experta en el cabotatge mediterrani des de finals del XVII i tota la primera meitat del XVIII⁴⁰. Succeí el seu pare en el comandament de la sagetia *Verge de Misericòrdia*, embarcació construïda a Canet el 1749 i amb la qual navegava «*traficando con ella en las costas de estos mares Mediterráneos y Océánicos*»⁴¹. Travessà l'Es-

tret de Gibraltar tant per resseguir la costa peninsular fins al nord -era força freqüent que els viatges a Cadis arribessin fins a Galícia i ports del Cantàbric⁴²- com per anar al continent americà⁴³. El 1764 tenim constància d'un carregament de fusta per a Cartagena amb la *Verge de Misericòrdia* i el 1773 era patró i parçoner majoritari (9/16 + 1/32) de la sagetia *Nostra Senyora de Misericòrdia*, embarcació que podria ser la mateixa que la suara esmentada⁴⁴.

Bonaventura Clau-

Acció nº 1298 de la Reial Companyia de Comerç de Barcelona, de valor 250 pesos, a favor d'Antoni de Duran i de Bastero, veí de Barcelona. Any 1759. Arxiu Nacional de Catalunya

sell, bé per herència, bé per compra, l'any 1761 disposava almenys d'una extensió de vinyes de més de 50.000 ceps, esdevenint segurament un dels patrons propietari de més superfície vitícola de la vila. La fortuna que tingué en els negocis li mancà en l'aspecte familiar; casat en primeres núpcies el 1752 amb Caterina Vaquer, a finals d'aquell any quedà vidu en morir de part la seva muller. El 1753 es va casar per segona vegada, ara amb Rita Medir. El 1760 adquirí la vinya situada a Lo Pla, operació realitzada per la seva esposa Rita en estar ell absent. Rita Medir morí l'any següent i Bonaventura es casaria per tercera vegada. La seva esposa seria Anna Milans i Macià, membre de la burgesia canetenca ennoblida⁴⁵, la qual aportà al matrimoni, per herència familiar, un pati i mig de terra situat al final de la Riera Sant Domènec tocant a la carretera actual (abans Caldetà més baixa); en aquest indret s'hi construïren una casa, complementada amb una horta (dos patis de terra), que Bonaventura Clausell havia comprat l'any 1760 a Francesc Milans i Macià, germà de la seva futura muller⁴⁶. Malgrat les bones perspectives d'aquest casament, el matrimoni no funcionà i Bonaventura Clausell es despreocupà de la seva muller, la qual literalment abandonada per ell, es veié en la necessitat de ser assistida pel seu nebot Ferran Milans i Sellarès⁴⁷.

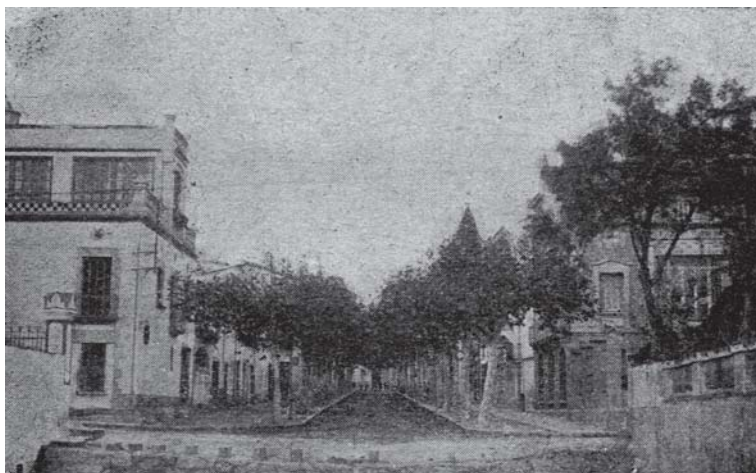
Conclusions

El progrés econòmic català, que no polític, del segle XVIII, fou en gran part degut a l'increment del conreu de la vinya propiciat per la gran demanda de vi i aiguardent i els subsegüents augments de preu al llarg de la centúria. Els pobles del Maresme -especialment Mataró, Arenys i Canet- experimentaren una progressiva extensió del terreny dedicat al conreu de la vinya, que en el cas de Canet desbordà fins i tot el propi terme.

El comerç del vi i l'aiguardent, sense arribar ni molt menys als nivells assolits per comarques com el Camp de Tarragona o el Penedès, fou prou rendible per incentivar altres comarques, en especial el Maresme i, entre la població, components del sector terciari: mariners, i comerciants.

El nostre breu estudi confirma l'interès de la gent de mar de Canet per esdevenir propietaris de vinyes amb l'objectiu de treure'n un benefici extra; òbviament el treball de la vinya el feien jornalers que en gran nombre i per aquest motiu s'instal·laren a la vila al llarg de tot el segle. Els patrons, que ja de per sí practicaven el comerç, a més a més de ser probablement el personal amb més poder adquisitiu dels matriculats de marina, és el grup que es mostra més actiu en l'adquisició de terrenys vitícoles.

Resseguint els noms dels patrons de la nostra taula

En la cantonada esquerra de la Riera Sant Domènec, anomenada Ca la Coloma, i la carretera s'hi construï, al segle XVIII, la casa del patró Bonaventura Clausell. Imatge de l'any 1927. Publicació: Turismo Catalán. Impressions Costa, pag. 9. Arxiu CEC.

se'ns fa evident la presència de les nissagues marineres de més projecció i emprenedores al llarg del segle XVIII a la vila: Xiqués, Roura, Misser, Clausell, Llauger, Carnesoltes, Cruanyes, Mallol, Pastor, etc. El seu dinamisme fou heretat pels seus descendents els quals continuaren o crearen les societats i empreses, que sobretot a partir de 1778, amb l'establiment del lliure comerç, tingueren una destacada participació en la *Carrera de Indias*.

¹ El període 1750-1770 constitueix l'interval temporal en el qual es basen majoritàriament les dades documentades de Canet del present treball i procedeixen quasi en exclusiva de l'Arxiu Històric d'Arenys de Mar (AHAM). Les dades genealògiques i de parentiu de patrons i comerciants provenen de les fitxes de buidatge dels Llibres Parroquials realitzades pel Centre d'Estudis Canetencs (CEC).

² Capdevila Muntadas, Alexandra. *Entre la vinya i el comerç. Els orígens de l'expansió econòmica del Maresme a l'època moderna*. Girona: Documenta Univesitària, 2010, p.133.

³ Per a un millor coneixement del comerç de l'aiguardent veure: Andreu Sugranyes, Jordi. *Economia i societat a Reus durant la crisi de l'Antic Règim*. Reus: Associació d'Estudis Reusencs, 1986. Segarra Blasco, Agustí. *L'economia de Reus al segle XVIII: el comerç de l'aiguardent*. Reus: Edicions del Centre de Lectura, 1988.

⁴ Badosa Coll, Elisa. «El comerç de Barcelona amb la resta d'Europa segons la correspondència de Francesc Roig Vives (1719-1749)». *Pedralbes*, núm.18-1, (1998), pp. 93-106. Segarra Blasco, Agustí. *Aiguardent i mercat a la Catalunya del segle XVIII*. Vic: Eumo Edit, 1994.

⁵ Morell i Torredemè, Josep. *Aproximació al comerç marítim de Reus i Salou al segle XVIII*. Barcelona: Rafael Dalmau editor, 1993, pp.56-58. Sobre el comerç atlàntic: Valls Junyent, Francesc. *La Catalunya atlàntica: aiguardent i teixits a l'arrencada industrial catalana*. Vic: Eumo, 2004.

⁶ Fàbregas Roig, Josep. «Joan Kies un comerciant en el trànsit dels segles XVII al XVIII». *Estudis d'Història Agrària*, n. 26 (2014), p. 35-52.

⁷ Vidal Bonavilla, Judit. «La problemàtica de l'aiguardent a Reus en els segles XVII-XVIII: la contaminació de les aigües i els fraus». *Estudis d'Història Agrària*, n. 26 (2014), pp. 151-164.

⁸ Moreno Claverias, Belén. «Les condicions materials de vida dels rabassers penedesencs al segle XVIII: treball, mercat i consum». *Estudis d'Història Agrària*, n. 17 (2004), pp. 615-630. Colomé Ferrer, Josep (coord). *De l'Aiguardent al Cava. El procés d'especialització vitivinícola a les comarques del*

Penedès-Garraf. Vilafranca del Penedès: El 3 de Vuit i Ramon Nadal, 2003.

⁹ Oliva Ricós, Benet. «1702-1714: El negoci del vi fou austriacista?». *XXVI Sessió d'Estudis Mataronins*, (2010), pp.93-105.

¹⁰ Teresa Ferrer i Misser (filla del mestre d'aixa Bernat Misser) era la vídua de Joan Baptista Ferrer menor, mort a Ayamonte l'1-2-1729.

¹¹ AHAM, notaria de Canet, 1765, f.222. Podria tractar-se del mariner Miquel Colomer casat el 1734 amb Maria Colomer. Dits cònjuges eren propietaris d'una casa a la Riera Sant Domènec (actualment can Xandri), indret on s'instal·laren majoritàriament patrons mariners i comerciants amb un cert «status».

¹² Els velers o teixidors de vels fabricaven sobretot mocadors i mitges de seda.

¹³ AHAM, notaria de Canet, Antoni Vendrell del Turó, 1741, f.260. El Reial Decret de Felip V, de 4 de juliol de 1741, establia l'estanc de l'aiguardent, pel qual passava a ser controlat per la *Real Hacienda*, obligava els fabricants a declarar el nombre d'alambins, vulgarment anomenats «olles», i les existències.

¹⁴ Martínez Shaw, Carlos. *Cataluña en la Carrera de Indias*, Barcelona: Crítica, 1981, p.220.

¹⁵ AHAM, notaria de Canet, Josep Llobet, 1751, f.47. En la declaració s'hi fa constar la qualitat de l'aiguardent el qual podia ser senzill, conegut com a «prova d'Holanda» o refinat, conegut com de «prova d'oli». Segarra Blasco, Agustí. *L'economia de Reus al segle XVIII*, p.118. Un aiguardent era de la prova d'Holanda, quan després d'agitar-lo en un got deixava bromera dalt i bombolletes a les parets; tenia entre 51 i 53 graus d'alcohol. L'aiguardent es considerava de la prova d'oli quan en llançar-li una gota d'oli d'oliva se'n anava al fons; aquesta varietat estava per damunt dels 60 graus d'alcohol. També a Olivé Ollé, Francesc. *El Valls del segle XVIII i el comerciant d'aiguardents Anton Baldrich i Janer*. Valls: Institut d'Estudis Vallencs, 1981.

¹⁶ Licor compost d'aiguardent, sucre i un ingredient aromàtic.

¹⁷ AHAM, notaria de Canet, Josep Llobet, 1760, f.205. Potser l'última vinya adquirida per ell fou l'atorgada en emfiteusi per la vídua del Dr. Ramon Macià i Cortada, «a rabassa morta de tinguda de 18.000 ceps».

¹⁸ AHAM, notaria de Canet, Josep Llobet, f.28v. Deuria treballar activament en els negocis d'exportació de vi i d'aiguardent amb Francesc Xiqués i Giol (1703-1775) capità mariner, comerciant i pioner català en la *Carrera de Indias*.

¹⁹ El seu pare fou Gabriel Catà i Doy, casat el 1699 amb Maria Clausell.

²⁰ AHAM, notaria de Canet, Josep Llobet, 1762, f.124; 1764, f.55 i f.77. *La Gracia del Excusado* fou una concessió del delme de la primera *Casa Dezmera* de totes les esglésies parroquials del regne, feta pel papa Pius V al rei Felip II, com ajut a la guerra contra els infidels el 1571. La casa de la persona elegida (normalment de les més riques de la parròquia) per recollir l'impost en nom del rey s'anomenava la *Casa Mayor Dezmera* (en el nostre cas la casa de Josep Catà i Clausell). L'escollit quedava lliure del pagament de l'esmentat impost (*excusado*). Aquesta imposició, prorrogada en diferents ocasions, estava en vigor encara al segle XVIII.

²¹ Tot i que en algun dels establiments apareix com «Mas Feliu del Mas Marges», gràcies a la recerca documental que el CEC va realitzar per a la publicació del llibre *Sant Pere de Romeguera, els orígens de Canet*, la denominació correcta seria «Camp de Sant Feliu», i concretament dins aquest, la porció de terra que era propietat del Mas Marges de Canet.

²² AHAM, notaria de Canet, Josep Llobet, 1759, f.259 i f.261; 1764, f.62, f.72 i f.74. L'establiment emfiteutic consistia en un contracte pel qual un senyor (*estabillient*) concedia a una altra persona (*emfiteuta*) el domini útil d'un bé immoble (peça de terra, mas, etc.) perpetuament o a llarg termini per tal de millorar-lo, tot retenint-ne el domini directe, a canvi d'una pensió, cens o altres prestacions. Per a més informació veure: Eva Serra i Puig, «Notes sobre els orígens i l'evolució de l'emfiteusi a Catalunya», *Estudis d'història agrària*, 1989, nº 7, pp.127-138.

²³ AHAM, notaria de Canet, Josep Llobet, 1756, f.38. El seu soci a la ciutat francesa fou el canetenc Jaume Guimerà,

negociant abans mariner, casat el 1747 amb Francesca Vaquer.

²⁴ AHAM, notaria de Canet, Josep Llobet, 1763, f.283. El contracte d'establiment emfiteutic de les primeres rabasses, anomenat també de *rabassa morta*, consistia en la cessió d'un tros de terra per a conrear-hi vinya, amb la condició que el contracte restava dissolt en morí dos terços dels primers ceps plantats.

²⁵ AHAM, notaria de Canet, Bernat Nualart, 1728, f.109r.

²⁶ AHAM, notaria de Canet, Josep Llobet, 1757, f.286. Era freqüent, en ser el terme de Canet relativament petit, comprar o fer establiments de peces de terra per al conreu de la vinya en els pobles veïns.

²⁷ Capdevila Muntadas, Alexandra. *Entre la vinya i el comerç...*, p.140.

²⁸ La documentació forma part dels Manuals d'escriptures del notari de Canet, Josep Llobet, conservats a l'AHAM. L'elecció de l'esmentat període (1755-1770) no té altra justificació que la de pertànyer a l'espai temporal estudiat actualment per l'autor en el seu treball de recerca.

²⁹ Un mallol correspon a un cep jove plantat.

³⁰ No hi ha unanimitat entre els autors en les equivalències de les unitats de mesura de l'extensió de les vinyes. Nosaltres, tot i que no sempre són coherents, hem considerat, d'acord amb el que indiquen els documents consultats, el següent: 1 cep = 1 m²; 1 jornal de cavadura d'home = 1.000 m²; 1 jornal de cavadura de bous = 5.000 m²

³¹ Capdevila Muntadas, Alexandra. *Entre la vinya i el comerç...*, p.150. Potser no superant tant amb escriu l'hectàrea com afirma l'autora.

³² Capdevila Muntadas, Alexandra. *Entre la vinya i el comerç...*, p.156.

³³ L'establiment emfiteutic del mariner Pau Llobet fou fet per la vídua de Josep Milans del Bosch, propietària i hereva universal del Mas Moní i totes les seves terres.

³⁴ Vilar, Pierre. *Catalunya dins l'Espanya Moderna*, Barcelona: Edicions 62, 1968, vol.4, pp.504-505; Martínez Shaw, Carlos. *Catalunya en la Carrera de Indias*, pp.163-167 i pp.183-192.

³⁵ AHAM, notaria de Canet, Josep Llobet, 1762, f.19 i f.124.

³⁶ AHAM, notaria de Canet, Francesc Miquel Duran, 1737. La Concòrdia entre la Universitat de Canet i els creditors es signà el set de març de 1737.

³⁷ AHAM, notaria de Canet, Josep Llobet, 1765, f.321v.

³⁸ Oliva Melgar, José M^a. *Cataluña y el comercio privilegiado con América en el siglo XVIII*, Publicacions de la Universitat de Barcelona, 1987, p.122.

³⁹ AHAM, notaria de Canet, Josep Llobet, 1765, f.324. L'any 1765, com a comerciant declarat, fa gestions per recuperar a Cartagena 25 sacs de cacau de Caracas, gravats amb la marca «MyX», salvats del naufragi de la sagetia del patró Joan Pau Font de Mataró a les costes de Murcia.

⁴⁰ Josep Clausell mariner i Margarida Llauger, casats el 1680, foren pares de cinc varons, tots ells mariners: Jaume, Josep, Salvador, Manuel i Joan. El tercer, Salvador Clausell (1690-1751), casat amb Caterina Puig el 1721, fou el pare de Bonaventura Clausell.

⁴¹ AHAM, notaria de Canet, Josep Llobet, 1759, f.233.

⁴² Arxiu Històric de Protocols Notarials de Barcelona (AHPB), notari Sebastià Prats, 1763, f.149.

⁴³ Zucchitello Gilioli, Mario. *De la Mediterrània a l'Atlàntic. Navegació i comerç a Tossa (1759-1814)*. Centre d'Estudis Selvatans i Centre d'Estudis Tossencs, 2004, p.280. Les naus de Bonaventura Clausell, Bartomeu Rabassa de Tossa i Joan Vilaseca de Mataró foren noliejades el 1774 per la Real Hacienda per transportar tropes a Rio Grande de San Pedro (Buenos Aires).

⁴⁴ AHPB, notari Vicenç Simon, 1764, f.1; 1773, f.181.

⁴⁵ Soler Moradell, Jordi. «Els Milans de Canet. Un llinatge de la burgesia canetenca de metges, comerciants i músics». *El Sot de l'Aubó*, núm. 30, desembre 2009, pp. 24-29.

⁴⁶ AHAM, notaria de Canet, Josep Llobet, 1760, f.107; 1761, f.233. L'horta estava situada a l'altra banda de la carretera i arribava fins a la platja; al segle XX, s'hi instal·là la fàbrica tèxtil Romagosa.

⁴⁷ Arxiu Nacional de Catalunya (ANC), Nissaga Milans, Fons 323, 3-5-1.